

ANALYSIS OF FRANS KAFKA’S NOVEL *METAMORPHOSIS* WITH NARRATOLOGY STORY ANALYSIS METHOD

Seyhan M. Ibrahimi

International Balkan University, North Macedonia, smibrahimi@ibu.edu.mk

Berna Beyoglu

International Balkan University, North Macedonia, beyoglu.berna@ibu.edu.mk

Abstract: This study examines the novel “The Metamorphosis” by Franz Kafka using the story analysis method in Manfred Jahn’s narratology. Manfred Jahn’s narratology aims to examine the basic elements of the story, the plot, the prequel, the first story line, the aftermath and the present-discourse situation. The study particularly focuses on the criticism of modern society, the change that begins with the transformation within the family, individual alienation and the examination of intra-family conflicts using the story analysis method in narratology. In the introduction section of the study, the general characteristics of Kafka’s works and Gregor Samsa’s transformation process are discussed based on the author’s letters. In the main section, the first story line, plot, the prequel, the aftermath and the present-discourse concepts are analyzed using the story analysis method in Manfred Jahn’s narratology. The primary plot of the work is kept separate from the other elements in the story. The logical and causal structure of the events is examined. For example, this primary plot, which begins with Gregor Samsa turning into an insect one morning, covers not only the individual himself, but also the major changes in the lives of all family members. It is seen that Frans Kafka's novel "The Metamorphosis" generally has a closed structure and that it is based on elements such as father-son conflict, family disagreements, bureaucracy, uncertainty, dilemma, guilt, and alienation. In this context, it is stated that the term "Kafkaesque" is a concept used to define Frans Kafka's novel and is associated with emotions such as fear, insecurity, meaninglessness, and helplessness. Manfred Jahn's method analyzes the position of the narrator in detail by considering concepts such as the openness or closedness of the narrative voice. How open or closed the narrator is is seen as an important factor in the reader's process of making sense of the story. While the action unit represents small situations or sections in the plot, it contributes to understanding the general structure of the narrative. The events that occur in the primary plot are usually kept separate from the before and after of the story, which occurs after the beginning or end of the primary plot. In this study, which also focuses on the “present-discourse” dimension of the story, the time and expression forms of the narrative are analyzed. This analysis offers a perspective to understand the functions of the narrator voices in the text and the effects of the events on the story. In addition, the effect of Gregor Samsa's transformation on family relationships and individual identity is also examined. When Frans Kafka's novel The Metamorphosis is evaluated with Manfred Jahn's story analysis method, it is seen that examining the work from a different perspective makes the work more visible and is conveyed to the reader more effectively in terms of thematics. This study contributes to readers who want to understand The Metamorphosis more comprehensively.

Keywords: Metamorphosis, novel, story analysis, discourse.

FRANS KAFKA'NIN *DÖNÜŞÜM* ROMANININ ANLATIBİLİMİN ÖYKÜ ANALIZI YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ

Seyhan Murtezan İbrahimi

Uluslararası Balkan Üniversitesi, Kuzey Makedonya, smibrahimi@ibu.edu.mk

Berna Beyoğlu

Uluslararası Balkan Üniversitesi, Kuzey Makedonya, beyoglu.berna@ibu.edu.mk

Özet: Bu çalışma, Franz Kafka'nın “Dönüşüm” adlı romanının, Manfred Jahn'ın anlatıbiliminde yer alan öykü analizi yöntemiyle incelenmesini ele almaktadır. Manfred Jahn'ın, anlatıbiliminin öykü analizi yöntemiyle öykünün temel unsurlarını, olay örgüsünü, hikâyenin öncesini, birinci öykü çizgisini, hikâyenin sonrasını ve şimdi-söylem durumunu incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, özellikle modern toplum eleştirisini, aile içindeki dönüşümle başlayan değişimi, bireysel yabancılaşma ve aile içi çatışmaların anlatıbilimde öykü analizi yöntemiyle incelenmesi konu edinmiştir. Araştırmanın giriş bölümünde, Kafka'nın eserlerinin genel özellikleri ve yazarın mektuplarından yola çıkarak Gregor Samsa'nın dönüşüm süreci ele alınmıştır. Ana bölümde ise Manfred Jahn'ın anlatıbiliminin öykü analizi yöntemini kullanarak birinci öykü çizgisi, olay örgüsü, hikâyenin öncesi, hikâyenin sonrası ve şimdi-söylem kavramları çözümlenmiştir. Eserin birincil olay örgüsü, hikâyedeki diğer unsurlardan ayrı tutulmuştur.

Olayların mantıksal ve nedensel yapısı irdelenmiştir. Örneğin, Gregor Samsa'nın bir sabah böceğe dönüşmesiyle başlayan bu birincil olay örgüsü, sadece bireyin kendisini değil, tüm aile bireylerinin hayatlarındaki büyük değişimleri kapsamaktadır. Frans Kafka'nın "Dönüşüm" romanının genellikle kapalı bir yapıya sahip olduğunu ve temelinde baba-oğul çatışması, aile arası anlaşmazlıklar, bürokrasi, belirsizlik, ikilem, suçluluk duygusu, yabancılaşma gibi unsurlar var olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, "Kafkaesk" teriminin, Frans Kafka'nın romanını tanımlamak için kullanılan bir kavram olduğu ve korku, güvensizlik, anlamsızlık, çaresizlik gibi duygularla ilişkilendirildiği belirtilmektedir. Manfred Jahn'ın yöntemi, anlatı sesinin açıklığı veya kapalılığı gibi kavramları ele alarak anlatıcının konumunu detaylı bir şekilde çözümlemektedir. Anlatıcının ne kadar açık ya da kapalı olduğu, okuyucunun hikâyeyi anlamlandırma sürecinde önemli bir etkeni olarak görülmektedir. Eylem birimi, olay örgüsündeki küçük durumları veya kesitleri temsil ederken, anlatının genel yapısını anlamaya katkıda bulunur. Birincil olay örgüsünde gerçekleşen olaylar, çoğunlukla birincil olay örgüsünün başlamasından ya da bitişinden sonra gerçekleşen hikâyenin öncesi ve sonrasından ayrı tutulur. Öykünün "şimdi-söylem" boyutuna da odaklanılan bu çalışmada, anlatının zaman ve ifade biçimleri analiz edilmiştir. Bu analiz, metindeki anlatıcı seslerinin işlevlerini ve olayların öykü üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bir bakış açısı sunmaktadır. Ayrıca, Gregor Samsa'nın dönüşümünün, aile ilişkileri ve bireysel kimlik üzerindeki etkisi de bir incelenmektedir. Frans Kafka'nın Dönüşüm adlı romanı, Manfred Jahn'ın öykü analizi yöntemiyle değerlendirildiğinde, eserin farklı bir bakış açısıyla incelenmesi, eseri daha görünür hâle getirmekte ve tematik açıdan okuyucuya daha etkili bir şekilde aktarıldığı görülmektedir. Bu çalışma, *Dönüşüm* romanını daha kapsamlı bir şekilde anlamak isteyen okuyucular için bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dönüşüm, roman, öykü analizi, söylem.

1. GİRİŞ

1960'lı yıllardan itibaren bir disiplin haline gelmeye başlayan anlatıbilim, genel bir ifadeyle anlatının bilimsel açıdan incelenmesi olarak tanımlanmaktadır. (Ekici, 2021: 465) Manfred Jahn'a göre "Her anlatı bir öykü sunar, öykü; içinde karakterlerin yer aldığı bir olaylar dizisidir, bundan dolayı, anlatı, karakterlerin hem sebep olduğu hem de başından geçen olaylar dizisini sunan bir bildirişim biçimidir". (Jahn, 2005) Jahn oluşturduğu analiz yönteminde, metindeki anlatı sesinin yansıtan unsurların tespitini, "anlatısal söylem" kavramı altında değerlendirirken, romanda anlatı sesinin tespiti için "kim konuşuyor?", iç odaklayıcının olası varlığını tespit edebilmek için de "kim görüyor" soruları cevaplanır. Romanlarda anlam ile anlatım tekniği arasında sıkı bir ilişki göze çarpar. Bu ilişkiyi araştırmak için kullanılan yöntem anlatıbilimsel (narratological) okuma yöntemidir. (Çıraklı, 2015: 22) Manfred Jahn'ın, anlatıbiliminin öykü analizi yöntemiyle öykünün temel unsurlarını, olay örgüsünü, hikâyenin öncesini, birinci öykü çizgisini, hikâyenin sonrasını ve şimdi-söylem durumunu incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, özellikle modern toplum eleştirisini, aile içindeki dönüşümle başlayan değişimi, bireysel yabancılaşma ve aile içi çatışmaların anlatıbilimde öykü analizi yöntemiyle incelenmesi konu edinmiştir. Kafka genellikle kapalı, baba-oğul çatışması, belirsizlik, suçluluk duygusu, çaresizlik, umutsuzluk, yabancılaşma ve nedensiz bir ceza çekme gibi unsurlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. "Kafkaesk" terimi, Kafka'nın eserlerinin atmosferini tanımlamak için kullanılmaktadır ve korku, güvensizlik, yabancılaşma, iletişimsizlik, anlaşılabilir yazığa bırakılmışlık, terör, vahşet, suç, ceza, kuşku, çaresizlik ve anlamsızlık gibi unsurları çağrıştırmaktadır (Ekiz, 2023:30). Franz Kafka'nın romanı yıllardır felsefe, din, politik, psikanaliz ve Marksizm gibi alanlarda da düşünce tohumları ekerek bizi tek bir söylemin kapanına kısılmamızı engelleyecek çalışmalarla buluşturmaktadır (Kaçar ve Birlik, 2022:782) Kafka'nın nişanlısı Felice Bauer'e yazdığı mektuplardan, "Dönüşüm" adlı eserin yazım süreci takip edilebilir. 17 Aralık 1912'de Kafka, Bauer'e oldukça huzursuz olduğu bir gününde kısa bir öykü yazacağını bildirir. Mektuplarda öyküyü sürekli olarak küçük bir öykü şeklinde ifade eder ve 6 Aralık'ta öykünün sonundan pek memnun kalmadığını belirtir (İlkkılıç, 2020: 386-387). Franz Kafka'nın "Dönüşüm" adlı öyküsü, kumaş pazarlamacısı Gregor Samsa'nın beklenmedik bir şekilde böceğe dönüşerek uyanmasıyla başlar. Bu olay, modern toplumun yalnız ve çaresiz bir üyesi olan Gregor'un yaşadığı sosyal ilişkilerde ani bir değişime neden olur. Kafka, bu eserde modern toplumun eleştirisiyle birlikte bireyin yabancılaşma ve toplumsal ilişkilerin değişmesi gibi temel sorunları inceler (Altıparmak ve Durakoğlu, 2016:176-177). Kafka'nın "Dönüşüm" öyküsü, insan-altı bir varlığa dönüşüm olgusunu en somut şekilde dile getirmektedir. Bu öyküde, diğer eserlerinde olduğu gibi, radikal bir mücadele ve dönüşüm süreci bulunur. Gregor'un korkunç dönüşümü, sadece insan-altı bir varlık haline gelmekle kalmaz, aynı zamanda daha derin bir durumu işaret eder. Mitolojik boyutu ele alındığında, böcekleşme olgusu daha derin bir anlam kazanır. Öyküdeki bu dönüşüm, insanlık tarihinin öncesine dayanan mitolojik ve dinsel bir örneğe işaret eder (Aras, 2018: 85-89). Eylem, bir olaylar ve eylemler dizisidir ve anlatının eylem düzeyinde bir "olay örgüsü" oluşturan olayların toplamını temsil etmektedir. Eylem birimi ise olay örgüsündeki farklı bir durumu veya küçük bir kesiti gösterir (Jahn, 2020: 87). Birincil olay örgüsündeki, olaylar, çoğunlukla birincil olay örgüsünün başlamasından ya da bitişinden sonra gerçekleşen hikâyenin öncesi ve sonrasından ayrı tutulur (Jahn, 2020: 87). Olay örgüsü, bir öykünün mantıksal ve nedensel

yapısıdır (Jahn, 2020: 92). Öykü-söylem ayrımı, anlatının oluşumu, yani anlatı neyden ibarettir? Sorularına cevap arar (Dervişcemaloğlu, 2016:76).

Tablo 1. Dönüşüm Romanının Anlatıbilimin Öykü Analizi Yöntemiyle İncelenmesi

Öykü	Birim	Metinle İlgili Ayrıntı
Hikâyenin öncesi	A	Frans Kafka'nın "Dönüşüm" romanı, Gregor Samsa'nın bir sabah dev bir böceğe dönüşümüyle başlar (Kafka, 2020).
Birinci öykü çizgisi	B	Gregor'un ruhsal ve fiziksel olarak dönüşmesi hikâyenin merkezinde yer almaktadır. Bu değişim, ana karakterin kendini toplum içinde yabancı hissetmesine, aile içinde dışlanması ve kalabalık arasındaki yalnızlığını ifade etmektedir. Gregor'un değişimi sadece bedensel değil, aynı zamanda ruhsal bir çöküşte beraberinde taşır (Kafka, 2020).
	C	Gregor'un ailesi, onun böceğe dönüşümüyle şaşkınlığa uğrar. Aile bireyleri başlangıçta Gregor'un hâlâ insan olduğunu ve bir gün normale döneceğini düşünmektedir. Ancak zaman geçtikçe Gregor'un dönüşümünü kabullenmeye başlarlar. Bu süreci, ailenin ona karşı giderek daha ilgisiz ve kayıtsız hâle gelmesine neden olur. Aile, Gregor'un varlığını bir yük olarak görmeye başlar. Bu da Gregor'un insanlıktan tamamen kopuşunu simgelemektedir (Kafka, 2020).
	D	Gregor'un işe gidememesi, dönüşümün aile üzerindeki maddi etkilerini de ortaya çıkarmaktadır. Firma müdürünün eve gelişi ve Gregor'un odasından çıkamaması, Gregor'un toplumdaki rolünü kaybettiğini göstermektedir. Bu ziyaret, sadece Gregor'un değil, ailesinin de toplumsal beklentilerle yüzleştiği bir andır. Aile, Gregor'un çalışamayacak olması nedeniyle maddi sıkıntılar yaşamaya başlar. Bu ekonomik zorluklar, aile bireyleri arasında giderek büyüyen bir gerilime yol açmaktadır (Kafka, 2020).
	E	Gregor'un odasından çıkmaması ve ailesiyle iletişimi kesmesi, hikâyenin ana konusunu içerir. Gregor, artık insan değildir. Gregor'un dünyası insanlardan çok farklıdır. Ailesi onu görmezden gelmeye başlamıştır. Onun yalnızlığı hem fiziksel hem de ruhsal etkilemektedir. O sadece bir böcek değil, toplum tarafından dışlanan bir varlık olmuştur (Kafka, 2020).
	F	Aile içi çatışmalar, Gregor'un değişimiyle doruk noktasına ulaşır. Kız kardeşi Grete, Gregor'a başlangıçta şefkatle yaklaşır ve ona yardım etmeye çalışır. Ancak zamanla Grete'nin sabrı da tükenir ve Gregor'a olan ilgisi yerini tiksintiye bırakır. Gregor'un beslenme düzeni, onun fiziksel ve ruhsal durumunu simgeler. İnsan yiyeceklerine olan ilgisini kaybeden Gregor, artık sadece böcek besinleriyle beslenir. Bu durum, Gregor'un hem ruhsal olarak hem de fiziksel olarak bir böceğe dönüşmesinin en açık göstergesidir (Kafka, 2020).
	G	Gregor'un değişimi, ailenin evdeki düzenini de tamamen bozmaktadır. Evin her köşesi Gregor'un değişiminden etkilenir. Gregor'un odası, onun dışlanmasını ve yalnızlığını simgelerken, diğer odalar ise ailenin yaşamaya çalıştığı normal hayatı temsil etmektedir. Aile, Gregor'u izole ederek onun değişimini görmezden gelmeye çalışır. Ancak bu kaçış, ailenin içsel olarak çözülmesine neden olur. Gregor'un dönüşümü, ailenin ilişkilerini ve iç dinamiklerini tamamen altüst eder. Evin

		düzenindeki bu dönüşüm, Gregor'un varlığına karşı ailenin artan tepkisizliğini ve ilgisizliğini yansıtır (Kafka, 2020).
	H	Gregor'un ölümüne giden süreç, ailenin ona olan yaklaşımındaki değişimlerle birlikte hız kazanır. Ailesi onu artık bir yük olarak görür ve ondan kurtulmayı istemektedirler. Gregor'un ölümü, sadece fiziksel değil, aynı zamanda ailenin ona görmemelerini de ifade eder. Hikâyenin sonlarına doğru, aile Gregor'un ölümünü beklemeye başlar. Gregor'un ölümü, ailenin kurtuluşunu ifade etmektedir. Onun ölümü, aile için yeniden doğuş anlamı taşımaktadır (Kafka, 2020).
Hikâyenin sonrası		Gregor'un ölümünden sonra aile, yeni bir hayata başlar. Aile, oğullarının ölümünü kendi kurtuluşu olarak görmektedirler. Grete, oğullarının ölümünden sonra yeni bir hayata başlamaya hazırdır. Gregor'un ölümü aile için dönüm noktası olarak kabul edilir. Kafka, hikâyenin sonunda aile bireylerinin Gregor'u unutarak kendi yaşamlarına devam etmelerini eleştirmektedir (Kafka, 2020).
		Hikâyenin bitiminde, Gregor'un değişimine bir çözüm bulunmadan son bulması ve Kafka'nın modern yaşam eleştirisinin bir yansımasıdır. Gregor'un değişimi ve ölümü, bireyin modern dünyadaki yalnızlığını, yabancılaşmasını ve anlam arayışını temsil etmektedir. Kafka, hikâyenin sonunda herhangi bir çözüm sunmamaktadır. Gregor'un ölümü ve ailenin ona karşı istemsizliği, modern bireyin çaresizliğini ve toplumdaki yerini bulma çabasının göstermektedir. Kafka, bu çözümlemeyle okuyucunun Gregor'un hayatını anlamasını sağlamaktadır (Kafka, 2020).
ŞİMDİ- söylem		Kafka'nın "Dönüşüm" hikâyesinde "şimdi-söylem" kavramı, anlatının zamansal ve dilsel yapısını incelemek için kritik bir öneme sahiptir. Gregor'un değişimi ve ailesiyle olan ilişkileri, zamanla değişen bir söylem biçimiyle ele alınmaktadır. Gregor'un dönüşümünden sonra aile üyelerinin onunla olan ilişkileri, anlık duygu değişimleriyle görülmektedir. Ailenin Gregor'a olan ilgisi zamanla azalır. Bu olay onların söylem biçimlerini de etkiler. Kafka, bu dönüşüm aracılığıyla modern toplumun bireye olan yaklaşımını eleştirmektedir. Gregor'un insanlıktan uzaklaşması, aile bireylerinin onunla olan bağlarını da koparır ve söylem giderek daha soğuk ve kayıtsız hâle gelmektedir (Kafka, 2020).

Kaynak: Kendi çalışma sonuçlarımız

2. SONUÇ

Kafka'nın "Dönüşüm"ü, Manfred Jahn'ın öykü analizi yöntemiyle incelendiğinde, eserin anlamları, değerleri ve ifadeleri daha net bir şekilde görülmektedir. Bu analiz, öykünün temel unsurlarını, öykünün eylemini, birincil öykü çizgisini, hikâyenin öncesini, hikâyenin sonrasını, karakter gelişimini ve konusunu açığa çıkararak okuyucuya daha kapsamlı bir bakış açısı sunar. Kafka'nın eseri, Jahn'ın yöntemiyle incelendiğinde, modern toplumun eleştirisini, bireysel yabancılaşma ve aile ilişkilerindeki bazı önemli değişimler gibi temaları ortaya çıkarır. Ayrıca, öykünün anlatı ve söylem boyutlarını da inceler. Makalenin sonuçlarına göre, Kafka'nın "Dönüşüm"ü Jahn'ın öykü analizi yöntemiyle incelenerek toplumsal eleştirisi daha iyi anlaşılır ve okuyucuya farklı bir okuma yöntemi sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Altıparmak, İ. B., & Durakoğlu, A. (2016). Franz Kafka'nın 'Dönüşüm' adlı eserinin sosyolojik açıdan analizi. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(2), 171-184.

- Aras, İ. (2018). Kabuksu benliğin ardında yatanlar: Franz Kafka'nın "Dönüşüm" Eserinin Psikomitolojik Çözümlemesi. *Uluslararası Dil Akademisi Dergisi*, 6(1), 81-91. DOI: <http://dx.doi.org/10.18033/ijla.3864>
- Çıraklı, M. Z. (2015) *Anlatıbilim – Kuramsal Okumalar*, Ankara: Hece Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, B. (2016). Anlatıbilime giriş. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Ekici, F. (2021). *Anlayım Teorisine Giriş* (book review), *Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, DOI:10.26650/LITERA2020-864715 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1520857>
- Ekiz, T. (2023). Kafka'nın Işığında/Karanlığında "Yol Kenarı" Filmi. *Alman Dili ve Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 5(1). DOI: 10.55143/alkad.1291452
- İlkılıç, S. (2020). Franz Kafka'nın "Dönüşüm" adlı eserindeki dönüşümler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(2), 385-396.
- Jahn, M. (2020). Anlatıbilim Teorisi: Anlatı Teorisi El Kitabı (Çev. Bahar Derviřođlu). İstanbul, Türkiye: Dergah Yayınları.
- Kaçar, E., & Birlik, N. (2022). Nesne a ve Eksiğin Eksikliği Ekseninde Kaygı: Kafka'nın *Dönüşüm*'ünde kapsayıcı metafor olarak metamorfoz. *Litera*, 32(2), 763-781. <https://doi.org/10.26650/LITERA2021-999045>
- Kafka, F. (2020). *Dönüşüm*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.